

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

У статті розглянуто деякі аспекти процесу формування системи професійно-педагогічної діяльності, що є основою професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів. Вказані основні види такої діяльності й охарактеризовані їх цілі.

Політичні, економічні та соціальні зміни в сучасному українському суспільстві висувають нові вимоги до якості професійно-педагогічної підготовки у ВНЗ майбутніх інженерів-педагогів, змісту їх професійно-педагогічної діяльності, що суттєво впливає на формування у них професійної компетентності. Висока кваліфікація та розширення сфери професійної і педагогічної діяльності майбутніх фахівців забезпечують їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Структура педагогічної діяльності розглянута в працях С. І. Архангельського, В. С. Безрукової, А. В. Козакова, Н. В. Кузьміної, Н. Н. Нікітіної; вимоги до професійно-педагогічної діяльності висвітлені в працях С. Я. Батишева, А. П. Біляєвої, С. У. Гончаренко, Н. Г. Ничкало, В. Т. Лозовецької, Р. С. Гуревича, О. Е. Коваленко й інших науковців.

Метою нашої статті є дослідження процесу формування системи професійно-педагогічної діяльності інженерів-педагогів для здійснення ними в майбутньому фахового навчання учнів у професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ).

Нині система вищої освіти України перебуває в стадії реформування та удосконалення, що здійснюється на основі вимог Державних стандартів вищої освіти, законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту».

Відомо, що інженерно-педагогічна освіта є складовою вищої освіти, яка спрямована на розвиток особистості і її творчих здібностей, формування професійної і психолого-педагогічної культури майбутніх фахівців.

Зміст поняття «інженер-педагог» має двоякий характер. Передусім – це інженер відповідної технічної галузі, а по-друге – це педагог, який інтегрує психолого-педагогічні і методичні знання та вміння зі спеціальними. Від якості сформованих інженерних і педагогічних знань, умінь та навичок залежить його майбутня професійна компетентність.

У «Словнику іншомовних слів» поняття «компетентність» визначається як «проінформованість, обізнаність, авторитетність» [7, 345]. Вважається, що компетентність фахівця включає професійні знання, вміння і навички, досвід роботи у певній виробничій галузі, соціально-комунікативні й індивідуальні здібності особистості, які забезпечують самостійність у здійсненні професійної діяльності [3, 722].

На відміну від компетентності, «професійна компетентність» визначається як базова характеристика діяльності фахівця. Вона включає як змістовний, так і процесуальний компоненти і має наступні суттєві ознаки: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення [2, 7].

Основні компоненти професійно-педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів забезпечують її цілісність і визначають різнобічний функціональний характер. На основі аналізу існуючих підходів в педагогіці, психології, дидактиці і методиці вибудовується система видів педагогічної діяльності інженера-педагога.

Так, Н. В. Кузьміна в структурі педагогічної діяльності виокремлює три взаємопов'язані компоненти: конструктивний, організаційний і комунікативний [4]. Педагогічну діяльність можна визначити як єдність мети, мотивів, дій, результату, де системоутворюючою характеристикою педагогічної діяльності є мета [3, 640]. Педагогічна діяльність також розглядається як організована система низки діяльностей, до якої входять практична, методична, управлінська і науково-дослідницька діяльність [6, 640].

В. С. Безрукова розглядає наступні види педагогічної діяльності, що виконує інженер-педагог:

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ТРУДОВОМУ І ПРОФЕСІЙНОМУ НАВЧАННІ

- здійснення професійно-теоретичного і професійно-практичного навчання;
- виховна діяльність;
- виробничо-технологічна діяльність щодо організації виробничої праці учнів;
- підвищення особистої кваліфікації і самоосвіти;
- професійна орієнтація учнів;
- технічна творчість;
- навчально-експериментальна діяльність дослідницького характеру [1, 156–157].

На думку Н. М. Нікітіної, О. М. Железнякової, М. О. Петухова, педагогічна діяльність інженера-педагога має наступні види діяльності:

- прогностичну, що прогнозує результат майбутньої педагогічної діяльності;
- проєктивну, за допомогою якої здійснюється проєктування і планування педагогічного процесу;
- організаційну, котра забезпечує організацію педагогічних дій педагога і діяльності студентів у навчально-виховному процесі;
- комунікативну, на основі якої будується міжособистісна взаємодія і відносини, необхідні для ефективної організації педагогічного процесу;
- рефлексивну, змістом якої є підведення підсумків своєї педагогічної діяльності [5, 14].

На основі аналізу існуючих підходів вибудовується цілісна система видів професійно-педагогічної діяльності інженера-педагога, що необхідна для здійснення навчально-виробничого процесу в ПТНЗ.

На нашу думку, ця система може мати в своїй структурі наступні складові професійно-педагогічної діяльності: проєктивну, технологічну, методичну, організаційну, виховну і дослідницьку (рис. 1).

Розглянемо більш детально вказані види професійно-педагогічної діяльності.

Відомо, що проєктування навчально-виробничої діяльності у ПТНЗ здійснюється відповідно до «Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах» та на основі аналізу технологічних процесів з відповідній галузі виробництва. До проєктивної діяльності інженера-педагога відносяться його наступні дії:

- розробка паспорту комплексно-методичного забезпечення предмета і професій;
- розробка робочих навчальних програм із спеціальних предметів і виробничого навчання;
- розробка навчально-плануючої документації викладача спеціальних дисциплін і майстра виробничого навчання (поурочно-тематичних планів, переліку навчально-виробничих робіт, планів виробничого навчання на місяць, планів роботи кабінету, майстерні, лабораторії).

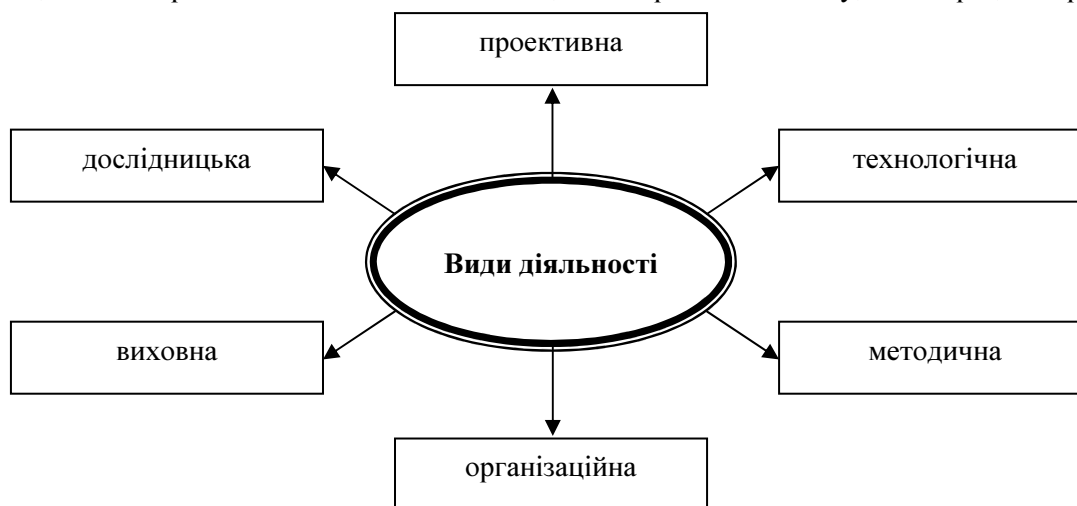

Рис. 1. Види професійно-педагогічної діяльності інженера-педагога.

Технологічна діяльність у навчальному процесі забезпечує розвиток умінь і навичок майбутнього фахівця зі структурування змісту, вибору форм і методів теоретичного та виробничого навчання, розробки дидактичного забезпечення тощо.

До вказаного виду діяльності майбутнього інженера-педагога можна віднести наступні його дії:

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ТРУДОВОМУ І ПРОФЕСІЙНОМУ НАВЧАННІ

- конкретизація цілей і завдань навчально-виробничого процесу;
- відбір змісту навчального матеріалу;
- визначення організаційно-педагогічних умов навчально-виробничого процесу (матеріально-технічне, дидактичне та методичне забезпечення; вибір форм і методів навчання; забезпечення міжпредметніх зв'язків);
- розробка структури уроків теоретичного і виробничого навчання;
- запровадження сучасних виробничих технологій в навчальний процес;
- відвідування уроків в процесі педагогічних практик у досвідчених викладачів і майстрів виробничого навчання.

Методична діяльність асоціюється з методичною роботою інженера-педагога. Метою цієї діяльності є засвоєння найбільш раціональних методів навчання тих, хто навчається; підвищення рівня загальнодидактичної і методичної підготовленості до організації і проведення методичної роботи; обмін педагогічним і виробничим досвідом. Загалом методична діяльність майбутнього інженера-педагога спрямована на:

- розробку навчально-технологічної документації і дидактичних засобів навчання;
- обмін виробничим і педагогічним досвідом у процесі проведення практичних семінарів, науково-методичних конференцій, симпозіумів, «круглих столів» тощо;
- розробку планів-конспектів традиційних і нестандартних уроків;
- проведення фрагментів уроків виробничого навчання і спеціальних дисциплін;
- здійснення аналізу проведених занять з висновками і пропозиціями;
- методичні розробки з системи уроків з відповідної теми;
- розробку критеріїв оцінювання навчальних досягнень тих, хто навчається, на основі тестового контролю й ін.

Прийнято вважати, що організаційна діяльність майстра виробничого навчання та викладача спеціальних дисциплін й учнів ПТНЗ здійснюється в межах навчально-виробничого процесу. Н. Н. Нікітіна до цієї діяльності відносить наступні дії:

- здійснення мотиваційної діяльності учнів;
- інтеграція та адаптація навчального матеріалу до рівня підготовленості тих, хто навчається, і їх життєвого досвіду;
- організація сумісної діяльності учнів, в процесі виробничого і теоретичного навчання за допомогою застосування різноманітних форм та методів;
- стимулювання пізнавальної самостійності і творчої активності тих, хто навчається [5, 15].

Виховання в педагогічній літературі розглядається, з одного боку, як функція суспільства з підготовки підростаючого покоління до життя, а з другого – воно є організованим і цілеспрямованим процесом, який здійснюється педагогом у навчальних закладах і спрямований на розвиток особистості [6, 73].

Вважається, що виховний характер навчання виражається в об'єктивно існуючому зв'язку між навчанням і вихованням, а характер і результати роботи виховання в процесі навчання визначаються змістом знань, організацією і методами навчальної діяльності. До видів виховної діяльності у ПТНЗ можна віднести індивідуальну та колективну виховну роботу з учнями закріпленої групи, активом групи, проведення вечорів відпочинку, творчих диспутів, різноманітних походів та екскурсій тощо.

Дослідницька діяльність учнів ПТНЗ пов'язана з вирішенням творчого дослідницького завдання і передбачає етапи, характерні для наукового дослідження (визначення проблеми, формування гіпотези дослідження, аналіз результатів і остаточне узагальнення, формулювання висновків й ін.) [3, 236].

Окрім того, в навчально-виробничому процесі досліджуються отримані результати навченості учнів і відповідність цих результатів цілям, змісту й умовам навчання, виявлення причин високої та низької якості навчальних досягнень учнів, корегування навчальних дій учнів та підвищення їх активної громадянської позиції, зацікавленості в засвоєнні спеціальних знань, формуванні професійних навичок і вмінь.

Виконавши аналіз загальної характеристики спільних професійних і педагогічних дій майбутніх інженерів-педагогів зі здійснення навчально-виробничого процесу в ПТНЗ, можна представити наступну систему їх діяльності:

- розробка навчально-дидактичного комплексу з навчальної дисципліни, професії;

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ТРУДОВОМУ І ПРОФЕСІЙНОМУ НАВЧАННІ

- здійснення аналізу технологічних процесів з відповідної галузі;
- оволодіння прийомами роботи з сучасним обладнанням, механізмами, пристроями;
- дотримання правил експлуатації галузевого устаткування;
- оволодіння професійно-практичними вміннями і навичками з фахової професії;
- дотримання технічних норм і правил при виконанні технологічних процесів;
- здійснення аналізу технічної документації;
- розробка технологічної документації, в тому числі документації письмового інструктування;
- забезпечення ефективної організації навчально-виробничого процесу;
- прогнозування результатів професійної діяльності;
- здійснення самоаналізу виробничої та педагогічної діяльності;
- запровадження в навчально-виробничий процес активних методів навчання;
- здійснення контролю за навчально-виробничою діяльністю тих, хто навчається, та визначення результатів їх навченості на основі аналітичної діяльності;
- проведення позакласних заходів з учнями закріпленої групи;
- координація різних видів професійно-педагогічної діяльності тощо.

Отже, можемо зробити наступні висновки:

- 1) професійно-педагогічна діяльність є основою професійної компетентності майбутнього інженера-педагога;
- 2) види цієї діяльності є різнобічними і становлять цілісну систему професійних дій;
- 3) професійно-педагогічна діяльність майбутнього інженера-педагога є інтегративною і спрямована на формування професійної компетентності учнів ПТНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безрукова В. С. Педагогика. Проективная педагогика: Учеб. пособие для инженерно-педагогических институтов и индустриально-педагогических техникумов. – Екатеринбург: Деловая книга, 1996. – 342 с.
2. Демченко С.О. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін ВТНЗ: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Кіровоград, 2005. – 20 с.
3. Енциклопедія освіти / Гол. ред. В. І. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя. – М.: Высшая школа, 1986. – 139 с.
5. Никитина Н. Н., Железнякова О. М., Петухов М. А. Основы профессионально-педагогической деятельности: Учеб. пособие для студентов среднего профессионального образования. – М.: Мастерство, 2002. – 288 с.
6. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Состав. Е. С. Рапацевич. – Минск: Современное слово, 2005 – 720 с.
7. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. – К.: Головна редакція УРЕ, 1977. – 567 с.